

FORORD

Læring og læreoplevelser

I løbet af de sidste par årtier er der sket en vægtforskydning på hele det pædagogiske område: en forskydning af fokus fra undervisningsmetoder til læreprocesser, hvilket er ensbetydende med en forskydning af fokus fra lærerens rolle som formidler til elevernes rolle som aktive 'tilegnere'. I dette nummer af Sprogforum ser vi på denne vægtforskydning og på hvordan læreprocessen opfattes og opleves af de implicerede.

Læring er en livslang proces som foregår både i og uden for skolen, på arbejdspladsen, i fritiden m.m. Sprog- og kulturlæring starter med udviklingen af modersmålet/modersmålene og udvides for mange menneskers vedkommende med andre sprog. I dette nummer har vi koncentreret os om sprog- og kulturlæringen i skolen, altså om læring der finder sted inden for den institutionaliserede undervisnings rammer. Nummeret handler kort sagt om udviklingen af en læringsbevidst didaktik i sprogfagene, en udvikling hvor sprogfagene, i kraft af den kommunikative tilgang, på mange måder er kommet langt i praksis.

Læring: individuelt, men også socialt og kulturelt

Læring er en kognitiv proces hvor individet omformer og udvikler sin viden, sin forståelse og sine færdigheder. I denne proces spiller den sociale og kulturelle dimension en afgørende rolle. Dette er vigtigt i alle former for læring, men er særlig interessant i sprogundervisningen fordi sproglig kommunikation er en social og kulturel proces i sig selv. Sproget regulerer og udvikler de sociale relationer mellem sprogbrugerne og fungerer som et symbol i den sociale og kulturelle identitetsdannelse - også i klassen. Sproget bidrager både positivt og negativt til erkendelse og forståelse af omverdenen - også i klassen. Dette gælder selvfølgelig både når sproget er modersmål, og når det er fremmed-/ andetsprog. I sprogklassen, hvor der ofte skiftes frem og tilbage mellem modersmålet og målsproget, har sproget en vigtig symbolfunktion og spiller formodentlig en vigtig rolle i læringsprocessen: hvornår kan og må man bruge sit modersmål og hvorfor?

Fokus på læring handler ikke bare om eleverne, men også om læreren (lærerne). Læreren har en særlig rolle og gennemgår derfor en læreproces der er

forskellig fra den eleverne gennemgår. Læreren er måske ældre end eleverne og har en faglig uddannelse der giver ham/hende mulighed for at optræde som professionel. Hans/hendes motivation for at lære er sandsynligvis anderledes end elevernes.

Motivation synes at være et nøglebegreb i hele diskussionen om læring, men det er ikke nok at sige at når først der er motivation, så er alt godt. Der er mange interessante spørgsmål at stille til motivationen inden for vores felt: Hvor kommer motivationen fra til at lære fremmede sprog og kulturer, hvordan forandrer den sig, og hvorfor forsvinder den engang imellem? Man kan måske let forestille sig demotiverende sprogundervisning, men kan man tale om demotiverende læring? Eller, formuleret på en anden måde: hvilket ansvar har man selv for at udvikle sin egen motivation? Motivationen er i øvrigt sikkert forskellig alt efter om det drejer sig om fremmedsprog eller andetsprog.

Motivationspsykologi er et relevant forskningsområde at gå til, og det kan sprog- og kulturpædagogikken også have glæde af. Men der er specielt brug for at udvikle en fagdidaktisk motivationspsykologi i forhold til læring af fremmede sprog og kulturer.

Når dette er sagt er det imidlertid vigtigt at understrege at nok er motivationen en helt nødvendig ledsagebetingungelse for enhver læring. Men dermed har vi endnu intet sagt om læreprocessen eller de specifikke processer der vedrører selve sprogtilegnelsen.

Hvad forhindrer os i at sætte fokus på læringen i praksis?

Hvad forhindrer os i at skifte fokus fra læringsstoffets interne logik til læringsprocessens forløb hos de forskellige elever? Nogle forhold kan man pege på:

- Stoftrængslen. Der er så meget der skal nås; alle skal helst opnå en nogenlunde sammenhængende og brugbar sprogfærdighed på et givet niveau, og måske arbejde med et vist antal tekster af bestemte typer.
- Undervisningsmaterialerne, især begynderbøgerne, lægger kun i ringe omfang op til undervisningsdifferentiering. Det er let for læreren at støtte sig til dem, men dette opfordrer ikke til elevautonomi.
- Fagopdelingen: Når det centrale er et bestemt læringsstof, så er det oftest udsprunget af en bestemt faglig tradition. Men hvem siger at eleverne opnår den bedste læring ved denne organisation? Måske lærer eleverne bedre når stoffet sættes i forbindelse med konkrete livssammenhænge, evt. i tværfaglige forløb?
- Klasseværelset: Det meste af tiden er eleverne spærret inde i klasseværelset. Dette giver måske et fællesskab og en vis koncentration, men foregår læring ikke bedst i forbindelse med egne oplevelser og erfaringer? Hvilken betydning har studierejser til udlandet for sprog- og kulturlæringen i fremmedsprogene, og hvilken rolle spiller feltarbejdet i dansk som andetsprog?
- Læreruddannelserne: Lærerne har som regel ikke lært at forholde sig bevidst til læreprocesser, hverken hos elever, eller hos sig selv.

Der er altså mange uddannelsespolitiske beslutninger der skal tages, før man for alvor kan tilgodese elevernes læring! Men det skal ikke forhindre os i at lave eksperimenter og udvikle den kommunikative metode så den sproglige og kulturelle læring bliver endnu mere meningsfuld.

Fokus på eleven: moderne management?

Der flourer en mængde plusord på dette felt, som gør at man måske skal være lidt på vagt: Ansvar for egen læring - elevdeltagelse - elevautonomi - selvstyrende grupper - projektarbejde. Det er nødvendigt at have en differentieret holdning til denne udvikling: På den ene side er det vigtigt og udmærket at prøve at styrke en lyttende didaktik, og udvikle lærerens rolle som katalysator ('facilitator') for læreprocessen. På den anden side skal man ikke være blind for paradokserne i situationen:

Gemmer plusordene på en metode til at få ting til at glide lettere ned? For i virkeligheden er det jo ikke nok at fokusere på læreprocessen, man må også se på målet og diskutere relevansen af dette mål, såvel som det overordnede formål med hele processen. Eleverne skulle gerne udvikle ansvar for egen læring, men de får ikke ansvar for at definere mål og formål. Det gør læreren heller ikke, men det er primært lærerens ansvar at målet nås. Men hvad hvis målet er urealistisk, uhensigtsmæssigt eller utidssvarende? Ved siden af alt det andet lærer eleverne at de ikke har indflydelse på målet, og lære-

ren lærer den svære kunst at styre på en usynlig måde. Læreren er jo under alle omstændigheder evaluator og eksaminator i den anden ende (selv om eleverne også evaluerer hinanden og sig selv, hvilket også er nødvendigt).

Ikke desto mindre er det en positiv pædagogisk udvikling vi deltager i i disse år. Hellere moderne management end gammeldags management!

Nummeret starter med **Leni Dams**: „Logbøger og elevmapper i sprogundervisningen“; deres funktion som vigtige arbejdsredskaber for eleverne i tilrettelæggelsen af sprogindlæringen og i udviklingen af elevmedbestemmelse og elevansvar beskrives.

David Little's artikel: „Hvordan man får mest muligt ud af elevernes fremmedsprogsundervisning“ bidrager med betragtninger over betydningen af samspillet mellem skoleviden og handlingsviden, samt overvejelser over undervisningens organisation for elevernes motivation og udbytte.

Anja Eel og Joachim Kühlmann Selliken fortæller i „Russisk fra en strandstol“ om deres gode eleverfaringer med suggestopædi i russisk begynderundervisning. **Helle Nygaard** gennemgår i „Lærerudvikling gennem lærerdagbog“ eksempler på dagbogens betydning for erkendelsen af lærerrollens aspekter og udviklingsmuligheder.

Nanna Bjargum, en erfaren gymnasielærer, videregiver i „Jeg er begyndt at lære italiensk“ sine egne erfaringer som

elev ud fra sin dagbog ført over de første fire måneders arbejde med italiensk. I „Elevernes egne ord” beretter **Birte Christensen, Jonna Engberg-Petersen** og **Mette Grønvold** fra projekt 'Sproglig opmærksomhed' om praktiske øvelser og arbejdsformer i engelsk med særligt henblik på ordforrådet. Elevernes egne erfaringer, viden og forventninger inddrages mhp. at engagere dem i klassearbejdet.

Konstruktivismens læringsbegreb bygger på at læring er elevens eget projekt. **Ernst Undall Dam** bringer teoretiske overvejelser og praktiske tiltag i „Læring og konstruktivisme” i forbindelse med dansk som andetsprog.

Lis Østerberg omtaler i „Eleven som lokomotivfører - eller blind passager” midler og veje til at oparbejde gymnasieelevernes forståelse af deres egen rolle i sprogindlæringen. **Leni Dam** beskriver i „Glæder du dig til at skulle lære engelsk? – begynderundervisningen i 4. klasse oplevet af elever, forældre og lærer” ud fra bl.a. interviews.

I „Drama og mundtlighed i dansk som andetsprog” skildrer **Dorthe Balthazar Christensen** nogle metoder der spiller på kursisternes egen indlæringsrytme og på sproghandlingerne i selve kommunikationssituationen. Resultaterne viser, at metoden er en stor hjælp for ikke-boglige elever.

På de åbne sider beretter **Clara Ehrenreich** om „Internet i sprogundervisningen”, herunder tilrettelæggelsen af

øvelser i engelsk og tysk med billedanalyse i nogle gymnasieklasser.

Marianne Ledstrup anmelder Michael Byram & Karen Risager: *Language Teachers, Politics and Cultures*, et dansk-engelsk forskningsprojekt om hvordan lærere opfatter deres rolle i forbindelse med den kulturelle dimension.

Den sprogpoltiske kronik handler om AILA-kongressen i Tokyo og er skrevet af **Karen Risager**.

Redaktionen

Udsnittene om indlæringsstrategier er hentet fra:

Green, John M. & Rebecca Oxford: A closer look at learning strategies, L2 proficiency, and gender. i: TESOL Quarterly; Vol. 29, 1995, nr. 2. S. 261- 297.

Language Learning Strategies around the World: cross-cultural perspectives. Ed. by Rebecca L. Oxford. Honolulu, Second Language Teaching & Curriculum Center, University of Hawai'i, 1996.

Oxford, Rebecca L & Madeline E. Ehrman: Adults' Language Learning Strategies in an Intensive Foreign Language Program in the United States. i: System; vol.23, 1995, nr. 3. S.359-386.

Oxford, Rebecca: Language Learning Strategies: An Update. ERIC Digest. ED 376707

Oxford, Rebecca: Learning strategies. I: Concise Encyclopedia of Educational Linguistics. Amsterdam, Elsevier, 1999. S. 549.

Rubin, Joan: What the 'Good Language Learner' can teach us. i: TESOL Quarterly; vol. 99; 1975, nr. 1. S. 41-50